

Birutė OBELENIENĖ

Vytauto Didžiojo universitetas

Andrius NARBKOVAS

Vytauto Didžiojo universitetas

Iššūkis moteriškumui: *imago Dei* ar visuomenės sukonstruota idėja

Pastaraisiais dešimtmečiais ryškėja didžiulė takoskyra moteriškumo temoje. Vienoje pusėje – *gender* ideologija, agresyviai ir veržliai siekianti įtvirtinti *socialinės ir biologinės lyties* sampratą ir ištrinti bet kokius moteriškumo raiškos ir sklaidos pėdsakus, kitoje pusėje – krikščioniškosios antropologijos sekėjų nedrąsūs mėginimai atskleisti žmogaus lytiškumą kaip visą asmenį apimančią realybę, apginti moteriškumą ir vyriškumą kaip žmogaus buvimo būdą. Tarp *gender* ideologijos ir krikščioniškosios antropologijos glūdi toli gražu ne „kultūriniai skirtumai“, „Kultūrinių karų“ ir „kultūrinių skirtumų“ terminai viešojoje erdvėje yra vartojami kaip labiau „politiškai korektiški“. Tačiau skirtumai yra pasaulėžiūriniai, kuriuos šiame straipsnyje siekiama atskleisti žmogaus prigimties, žmogaus orumo, lytiškumo, meilės ir santuokos aspektais.

In recent decades, a huge divide in understanding femininity has begun to emerge. From one side, there is the aggressive intention of gender ideology to strengthen the concepts of *gender and sex* and to erase any trace of expression of femininity; from the other side, there are the inadequate efforts to present the foundations of Christian anthropology and contemporary Catholic teaching on women. The differences between *gender* ideology and Christian anthropology are not just “cultural differences”. The terms “culture war” and “cultural differences” are accepted today as being more “politically correct”. In reality the differences run deeper than culture. The differences rather are in worldview. This article explores them from these main aspects: human nature, human dignity, sexuality, love, and marriage.

Išvadas

Lyčių lygybės ir moters įgalinimo politika, į kurią 2019 m. gegužės mėn. aktyviai įsitraukė ir Lietuva, tapdama to paties pavadinimo padalinio nare Jungtinėse Tautose (JT), pagrindiniu prioritetu laiko moterų skatinimą užimti vadovaujamas pozicijas, užtikrinti ekonominę jų saugumą, mažinti smurtą prieš moteris. Skaitant 63-osios JT komisijos moterų klausimais sesijos suderintas

išvadas,¹ sunku nepastebėti, koks didelis dėmesys skiriamas ekonominei moters pažangai. Ši komisija išdėstė, kokių strategijų ir veiksmų šalių vyriausybės turi imtis penkiose srityse, kad ši pažanga būtų pasiekta. Tarp jų ir moters reprodukcinės sveikatos bei reprodukinių teisių užtikrinimas. Apaštališkasis nuncijus ir nuolatinis Šventojo Sosto atstovas JT, arkivyskupas Bernardas Auza savo pareiškime atkreipia dėmesį, kad perskaičius šiuos dokumentus tikrai gali kilti klausimas, ar moterys ir mergaitės iš esmės vertintinos tik kaip „*mulieris economica*“? Šios sesijos išvadose, nors ir akcentuota, kad pripažįstami ir vertinami moterų neatlygintinai atliekami globos darbai, vis dėlto toks darbas minimas išskirtinai kaip „našta“. „Čia galima netiesiogiai įžvelgti antropologiją, teikiančią pirmenybę moters indėliui į darbo rinką, o ne globos darbui, tarsi pastarasis, apskritai, nebūtų darbas. Tarsi ekonominis įgalinimas, konkuruojant su vyrais, būtų svarbiausias moterų pažangos ir lygybės rodiklis.“² Visuomenės pažanga dažniausiai vertinama, pasak popiežiaus Jono Pauliaus II, pagal mokslo ir technologijos kriterijus. Tačiau tai nėra nei vienintelis, nei pagrindinis pažangos matas. Kur kas svarbesnis yra žmonių santykių bei dvasinių vertybių socialinis ir etinis matmuo, už jį visuomenė „privalo būti dėkinga moters genijui“³.

Pastaraisiais dešimtmečiais ryškėja didžiulė takoskyra moteriškumo temoje. Vienoje pusėje – *gender* ideologija, agresyviai ir veržliai siekianti įtvirtinti *socialinės ir biologinės lyties* sampratą ir ištrinti bet kokius moteriškumo raiškos ir sklaidos pėdsakus, kitoje pusėje – krikščioniškosios antropologijos sekėjų nedrąsūs mėginimai atskleisti žmogaus lytiškumą kaip visą asmenį apimančią realybę, apginti moteriškumą ir vyriškumą kaip žmogaus buvimo būdą. Negana to, daugumai moterų Bažnyčios dokumentų kalba yra sunkiai suprantama, o tokių teologų, kurie šiandieninį Katalikų Bažnyčios mokymą apie žmogaus prigimtį, apie moteriškumą ir vyriškumą pasistengtu padaryti labiau prieinamą platesnei auditorijai, bent jau Lietuvoje tikrai nepakanka.

Gender ideologijos, kuri, pasak popiežiaus Pranciškaus, „neigia vyro ir moters prigimtinių skirtingumą bei papildomumą“, traktuoja visuomenę kaip neturinčią „lytinių skirtumų ir griaua šeimos antropologinį pamatą“⁴, pradininkė – viena žymiausių praėjusio šimtmečio prancūzų veikėjų, „feminizmo ikona“ – Simon de Beauvoir. Jos frazė, kad „moterimi ne gimstama: ja tampama“⁵, it raudona gija veria akį šiuolaikinių feminizmo teoretikų darbuose. Būtent ji, S. de Beauvoir, dar vadinama „antrosios

¹ UN Commission on the Status of Women, „Agreed conclusions: Social protection systems, access to public services and sustainable infrastructure for gender equality and the empowerment of women and girls“ (2019), *UN Women*, žiūrėta 2019 11 25, <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/csw/63/conclusions63-en-letter-final.pdf?la=en&vs=3258>.

² Bernardito Auza, „Protecting Femininity And Human Dignity In Women’s Empowerment And Gender Equality Policies“ (2019), *The Permanent Observer Mission of the Holy See to the United Nations*, žiūrėta 2019 12 01, <https://holysemission.org/contents/statements/5c9510fd16c0c.php>.

³ John Paul II, „Letter to the Woman“ (1995), 9, *The Holy See*, žiūrėta 2019 07 01, https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/letters/1995/documents/hf_jp-ii_let_29061995_women.pdf.

⁴ Popiežius Pranciškus, *Posinodinis apaštališkasis paraginimas Amoris laetitia apie meilę šeimoje* (Kaunas: Katalikų interneto tarnyba, 2016), 56.

⁵ Simone de Beauvoir, *Antroji lytis* (Vilnius: Pradai, 1996), 313.

feminizmo bangos motina“, teoriškai pagrindė „socialinės ir biologinės lyties“ terminus⁶, šiandieninės *gender* ideologijos pagrindinius žodžius. Žodžio *gender* vartojimas postmoderniosios lyčių politikos kontekste reiškia diskursyvų perėjimą nuo feminizmo prie įvairesnio požiūrio į lytinės tapatybės ir teisių problemas, įskaitant susijusias su žmonėmis, kurie įvardija save kaip lesbietes, gėjus, transseksualus.⁷ S. de Beauvoir knyga „Antroji lytis“, vadinamoji „*feminizmo biblija*“⁸, ko gero, dar ilgai kaitins ne vienos jaunos, ypač nusivylusios nepavykusiais santykiais, merginos ar moters kraują, skatindama ieškoti atsakymo į klausimą, „kas gi kaltas“ dėl jos patirtų emocinių sužeidimų. Žinoma, atsakymus ji tikrai ras „Antrojoje lytyje“, nes knyga parašyta žvelgiant pro asmeninę moterų seksualumo ir seksualinių išgyvenimų, daugiausia negatyvių, prizmę. Analizuojant knygos turinį, iš tiesų apima dvilypis jausmas: autorė giliai užkabina ir atskleidžia pačias skaudžiausias moteriai temas, visiškai atvirai apie jas kalba. Todėl tas gylis ir drąsa iš pradžių tikrai žavi. Vis dėlto gerokai glumina tos priemonės, kurias autorė pateikia kaip moters išsilaisvinimo prielaidą. S. de Beauvoir mintys, kad „didžia dalimi išsigelbėjusi iš reprodukcijos vergovės, ji [moteris] jau gali sutikti su siūlomu ekonominiu vaidmeniu, o tai užtikrins jos, kaip asmenybės, laimėjimą“⁹ ir kad „kontracepcijos priemonės ir legalus abortas leistų moteriai laisvai imtis motinystės pareigų“¹⁰, išlaisvintų iš gamtinės vergovės ir vyro valdžios, šiandien tapo tikrove įgyvendinant reprodukcinės teises visame pasaulyje. *Feminizmo motina* savo veikale nepagailėjo karčių žodžių Bažnyčiai, nes ji „propaguoja patriarchalinę kultūrą, kur moteriai dera būti vyro priedu, ji tai kultūrai tarnauja“¹¹, o „krikščioniškoji ideologija nemažai prisidėjo prie to, kad moteris būtų engiama“. Nemažai dėl to kaltas ir apaštalas Paulius, nes būtent jo dėka „įsitvirtina nuožmi antifeministiška žydų tradicija“¹². Rodos, S. de Beauvoir ne tik paklojo reprodukcinės sveikatos ir reprodukinių teisių, visos *gender* ideologijos pamatus, bet ir davė akstiną rastis Bažnyčios kritikai.

Nors nuo to laiko, kai „Antroji lytis“ išvydo dienos šviesą, praėjo 70 metų, tačiau, skaitant šiuolaikinius feminisčių darbus ar pasisakymus viešojoje erdvėje, atrodo, kad laikas sustojo, niekas nei gamtos moksluose, nei Bažnyčios mokyme nuo praeito šimtmečio pirmosios pusės nepasikeitė. Tarsi nebuvo parašyta Vatikano II Susirinkimo konstitucija *Gaudium et spes*, popiežiaus Pauliaus VI enciklika *Humanae vitae*, popiežiaus Jono Pauliaus II veikalai apie kūno teologiją, apaštališkasis laiškas *Mulieris dignitatem* ir Laiškas moterims apie moters ir vyro bendradarbiavimą, apie meilę

⁶ Scott Yenor, „Sex, Gender, and the Origin of the Culture Wars: An Intellectual History“, *First principles* 63, June 30 (2017), žiūrėta 2019 07 09, <https://www.heritage.org/sites/default/files/2017-07/FP-63.pdf>.

⁷ Christina Beattie, „An Empire of Misogyny? Gender and Sacramentality in Contemporary Catholicism“, *MicroMega: la scrittura e l'impegno* 4 (2018), žiūrėta 2019 09 21, <https://pure.roehampton.ac.uk/portal/en/publications/misoginia-della-chiesa-di-francesco-gender-and-sacramentality-in->.

⁸ Kate Kirkpatrick, *Becoming Beauvoir: A Life* (London: Bloomsbury Publishing, 2019), 12.

⁹ Simone de Beauvoir, 157.

¹⁰ Ten pat, 569.

¹¹ Ten pat, 210.

¹² Ten pat, 119.

ir santuoką. Tačiau objektyvumo dėlei reikia pasakyti, kad moterį ginantis Bažnyčios balsas šiandien turėtų būti labiau girdimas.

Minint Jono Pauliaus II apaštališkojo laiško *Mulieris dignitatem* 25-ąsias paskelbimo metines, popiežius Pranciškus įvardijo, kad šis laiškas yra istorinis dokumentas, „popiežiškojo Magisteriumo pirmąkart paskirtas vien moters temai“¹³. Pats popiežius Jonas Paulius II pokalbyje su žurnalistu Vittorio Messori teigė, kad viską, ką jis rašė *Mulieris dignitatem*, nešiojosi savyje, galima sakyti, nuo vaikystės. Galbūt tam turėjo įtakos tas metas, kai, pasak popiežiaus, daug labiau buvo gerbiama moteris, ypač moteris – motina. Mūsų amžiuje įsigalėjo feminizmas, tačiau feminizmo šaknys – tikrosios pagarbos moteriai stoka, nes „mūsų civilizacijoje moteris tapo pirmiausia pasinaudojimo objektu“¹⁴.

Šiandien, atsižvelgiant į *gender* ideologijos plitimo kontekstą, *Mulieris dignitatem* tampa neįkainojamu palikimu, reikalaujančiu išsamesnės analizės bei įžvalgų. Šiame straipsnyje atkreipiamas dėmesys į kelis šio nepaprasto, daugiasluoksne žmogaus būtį atskleidžiančio veikalo akcentus: į bendrą moters ir vyro orumo kilmę, į lytiškumą kaip dieviškumo atvaizdą žmoguje.

Tarp feminizmo pagimdytos *gender* ideologijos ir krikščioniškosios antropologijos žioji anaip tol ne „kultūriniai skirtumai“, skatinantys „kultūrinius karus“, kaip mėgstama šiandien „politiškai korektiškai“ sakyti. Tai pasaulėžiūriniai skirtumai, juos šiame straipsnyje siekiama atskleisti keliais pagrindiniais pjūviais: žmogaus prigimties, žmogaus orumo, lytiškumo, meilės, santuokos ir šeimos.

Žmogaus prigimtis: krikščioniškosios antropologijos ir *gender* ideologijos požiūriai

Diskusijose apie moteriškumą ir lytiškumą galbūt per menkai atkreipiamas dėmesys į tai, kad *gender* ideologijos ir krikščioniškosios antropologijos požiūriai į žmogaus prigimtį yra iš esmės skirtingi, todėl kyla prielaidos nesusikalbėti. Popiežius Jonas Paulius II apaštališkajame laiške *Mulieris dignitatem* išgrynino mintį apie vienodą moters ir vyro orumą, jo neatsiejamumą nuo žmogaus sukūrimo slėpinio ir skirtingus moters bei vyro pašaukimus, kylančius iš abiejų bendros pradžios. Laiško pradžioje rašoma:

Biblijoje apreiškta tiesa apie žmogų kaip sukurtą pagal „Dievo atvaizdą ir panašumą“ yra nekintamas *visos krikščioniškosios antropologijos pagrindas*. Trumputėje ištraukoje „Dievas sukūrė žmogų pagal savo paveikslą ir

¹³ Popiežius Pranciškus, „Kreipimasis į Popiežiškosios pasauliečių tarybos apaštališkojo laiško *Mulieris dignitatem* 25-ųjų metų proga surengto seminaro dalyvius“ (2013), *Elektroninių išteklių sistema prie Katalikų Bažnyčia Lietuvoje svetainės*, žiūrėta 2019 10 15, https://eis.katalikai.lt/vb/popieziai/pranciskus/kalbos/2013-10-12_ppt-seimaro-dalyviams.

¹⁴ Jonas Paulius II, *Žengiant per vilties slenktį* (Vilnius: Katalikų pasaulis, 1995), 168.

panašumą, kaip vyrą ir moterį jis juos sukūrė“ (*Pr* 1, 27), glūdi fundamentinės antropologinės tiesos: žmogus yra visos kūrinijos viršūnė regimajame pasaulyje; žmonija, nuo pradžių pašaukta į egzistenciją kaip vyras ir moteris, vainikuoja visą sukūrimo darbą; *abu, vyras ir moteris, yra lygiaverčiai žmonės, abu sukurti pagal Dievo paveikslą*.¹⁵

Šis Dievo paveikslas ir panašumas į Jį yra išskirtinai būdingas žmogui ir perduodamas vyro ir moters kaip sutuoktinių ir tėvų savo vaikams. Kūrėjas viešpatauti žemėje patikėjo žmonijai, visiems asmenims, visiems vyrams ir moterims, kildinantiems savo orumą ir pašaukimą iš abiem „bendros pradžios“¹⁶.

Taigi krikščioniškoji antropologija žmogaus prigimtį – jo sukūrimą pagal Dievo paveikslą ir panašumą – traktuoja kaip nedalomą dvasinės sielos ir kūno vienovę ontologine, būties prasme, o feministinė antropologija, atstovaujama minėtos feminizmo klasikės ir jos sekėjų, žmogaus prigimtį suvokia tik siaurąja biologine, gamtine prasme. Tai iš esmės skirtingi žmogaus prigimties traktavimo lygmenys. Atrodo, kad feminizmas nepajėgus žvelgti į žmogaus prigimtį iš žmogaus būties gelmių, nes neigia paties Dievo egzistavimą. Feminizmo klasikė S. de Beauvoir teigia: „Moteriai, kaip ir liaudžiai, reikia religijos <...> kai lytis, klasė pasmerkiamos imanentiškumui, būtina pasiūlyti joms transcendencijos mirazą <...> Dievo baimė užgniaužia menkiausią engiamosios norą maištauti <...> Dievas danguje jai atrodo esąs ne ką toliau už ministrą, o pasaulio sukūrimo paslaptis tokia pat mįslinga kaip elektros jėgainių.“¹⁷ Bažnyčios misija, pasak S. de Beauvoir, prižiūrėti, kad „Dievas neleistų moterims išsprūsti iš vyrų globos; tik vyrams ji davė tokius baisius ginklus, kaip draudimą atleisti nuodėmes ir ekskomuniką.“¹⁸

S. de Beauvoir „Antrojoje lytyje“ piktinasi tokia sąrangine neteisybe, kai vyrams būdinga transcendentiškas, o moteris nustumta į imanentinį pasaulį. „Ji [moteris] nieko nekuria, tik palaiko genties gyvybę, duodama vaikų ir duonos. Ji lieka paaukota imanentiškumui, ji įkūnija tik statišką, uždarą savy visuomenės aspektą. <...> Vyrishkosios lyties atstovas lieka vienintelis transcendencijos įsikūnijimas.“¹⁹ Transcendencija autorės suvokiama ne kaip metafizinė realybė, bet kaip socialinio uždarumo ribų peržengimas, kaip atsivėrimas fiziniam pasauliui. Imanentiškumas, būdingas moteriai dėl jos biologinės lyties, „Antrojoje lytyje“ minimas daugybę kartų.

Išsamiai aprašydama moters „biologinius duomenis“²⁰, S. de Beauvoir išveda paralelę tarp moters ir gyvūno patelės. Skaitant tokį gamtinį moters apibūdinimą,

¹⁵ John Paul II, „Apostolic Letter *Mulieris dignitatem* on the Dignity and Vocation of Women on the Occasion of the Marian Year“ (1988), 6, *The Holy See*, žiūrėta 2019 07 01, http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_letters/1988/documents/hf_jp-ii_apl_19880815_mulieris-dignitatem.html.

¹⁶ Ten pat.

¹⁷ S. de Beauvoir, 701.

¹⁸ Ten pat, 702.

¹⁹ Ten pat, 95.

²⁰ Ten pat, 29

neapleidžia įspūdis, kad „*feminizmo biblijos*“ autorė moters lytinius organus supranta kaip visiškai autonomiškus, nesusijusius su aukštesniaisiais moters smegenų centrais. Šiandieninis vaisingumo pažinimas, natūralus šeimos planavimas ir vaisingumo pažinimu pagrįstų metodų taikymas remiasi mokslo patvirtintomis žiniomis apie moters neurofiziologinės ašies (smegenų centrų ir kiaušidžių) tarpusavio priklausomybę. Būtent smegenų centrai: priekinė pagumburio dalis ir hipofizė – reguliuoja visą moters vaisingumo sistemą, o jų produkuojami gonadotropinai turi didžiulę įtaką kiaušidžių hormonams ir, apskritai, moters sveikatai tiek fizine, tiek psichine prasme. Tačiau S. de Beauvoir moters vaisingumą suvokia tik kaip kiaušidžių veiklą ir labai vaizdžiai, tirštomis, niūriomis spalvomis pavaizduoja jų fiziologiją. Moteris pavaldi gamtos ritmui: „ji tampa užsispyrusios svetimos gyvybės, kuri kas mėnesį suformuoja ir suardo joje lopšį, auka. Moteris, kaip ir vyras, yra jos kūnas, tačiau jos kūnas – ne ji.“²¹ Tik perkopusi per pusę amžiaus moteris „išsilaisvina iš patelei primestos vergystės. Ji jau nebėra ją užplūdusių jėgų auka: ji tampa savimi, „savo kūnu“²². Taigi feminizmo klasikė neabejotinai pagrindė šiuolaikinę feminizmo tradiciją traktuoti moters kūną atskirai nuo moters asmens. Moterį biologizuoti ypač linkęs feminizmas, todėl paradoksalu, kad jis kaip tik tuo kaltina Bažnyčią: „Kūno akcentavimo logikos griebtasi ne tik iškeliant motinystės problemą, bet ir analizuojant krikščioniškosios pasaulėžiūros neapykantą moterims. Krikščioniškasis moters paveikslas buvo poliarizuotas į du kraštutinius įvaizdžius – kūniška, nuodėminga Ieva ir asekuali, nekalta Mergele Marija.“²³

Skirtingos moters orumo sampratos

Kyla klausimas: ar moteriai orumas suteiktas iš *prigimties (ontologine prasme)*, ar moters orumas priklauso nuo jos gebėjimo kontroliuoti reprodukcinę funkciją ir konkuruoti darbo rinkoje?

Žmogaus orumas laikomas tvirta teisine kategorija, neatsiejama nuo žmogaus egzistencijos fakto, iš jos kyla visos prigimtinės žmogaus teisės. Šia kategorija yra grindžiama ir Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. Tačiau paradoksalu, kad žmogaus orumo terminas, nors ir yra daugelio tarptautinių teisės aktų bei nacionalinių konstitucijų turinio dalis, suvokiamas nevienareikšmiškai. Bendriausiąja prasme žmogaus orumo sampratą galima nusakyti laikantis dviejų skirtingų pozicijų žmogaus orumo kilmės atžvilgiu: 1) orumas yra susijęs su pačia žmogaus būtimi, jo prigimtimi, jo sukūrimu pagal *Dievo paveikslą ir panašumą (Pr 1, 26–27)*; 2) žmogui orumą suteikia kiti

²¹ Ten pat, 51.

²² Ten pat, 53.

²³ T. Palin, „Kūnas“, in: *Sprendžiamieji žodžiai: 10 žingsnių feminizmo link*, sudarytojos Anu Koivunen, Marianne Liljestrom (Vilnius: Tyto alba, 1998), 197–204.

ir / ar jis pats sau susikuria.²⁴ Pirmuoju atveju žmogui orumas būdingas *a priori*, t. y. jis nėra nei suteiktas kitų žmonių, nei visuomenės, nei paties žmogaus prisiskirtas, todėl jis yra objektyvus, visuotinis, pastovus ir nekintamas ir niekas negali į jį kėsintis. Vadovaujantis prigimtinė žmogaus orumo samprata, pagarbus santykis yra toks santykis, kai kitos lyties asmuo gerbiamas kaip Dievo kūrinys, turintis tokį patį orumą ir vertinimą, taip pat esminį skirtingumą, neleidžiantį traktuoti kito asmens kaip daikto savo tikslui pasiekti. Ne vieną kartą teigdamas, kad vyras ir moteris savo orumu yra lygia-verčiai asmenys, popiežius Jonas Paulius II apaštališkajame laiške *Mulieris dignitatem* pabrėžia, kad žmogaus orumas negali būti suprastas atsietai nuo Kūrėjo: „Kiekvieno žmogaus orumas ir pašaukimas gali būti apibrėžiamas tik *vienybėje su Dievu* <...>. Nei vienas žmogus, nei vyras, nei moteris, sukurtas pagal Dievo paveikslą ir panašumą, *jokiu būdu* negali pasiekti pilnatvės atsietai nuo šio paveikslo ir panašumo.“²⁵

Antroji orumo sampratos pozicija nesiorientuoja į pradines orumo ištakas, nes orumo esmė nusakoma ne per jo priežastį, o per galutinį rezultatą – vertingumą²⁶. Vadovaujantis pastarąja, visuomenine orumo kilme, kitas asmuo gerbiamas tiek, kiek jis naudingas visuomenei ir / ar vertingas kitam asmeniui. *Gender* ideologijoje moters orumo samprata neatsiejama nuo lytinės ir reprodukcinės sveikatos ir teisių (LRST), nes tik kontroliuojanti savo reprodukcinę funkciją moteris yra vertinga, kadangi tik tokiu atveju ji yra pajėgi konkuruoti su vyru darbo rinkoje. E. Estrelas pranešime „Dėl lytinės ir reprodukcinės sveikatos ir teisių“ pažymima, kad LRST yra būtinos žmogaus orumui, ir valstybės narės raginamos „ginti LRST per Pagrindinių teisių agentūrą ir Europos lyčių lygybės institutą, ypač vykdant reprodukcinės sveikatos programas ir teikiant atitinkamas paslaugas, įskaitant priežiūrą ir vaistus, kurie būtini savanoriškam šeimos planavimui ir šeimos bei naujagimio sveikatai ir atidžiai stebint politikos kryptis ir / ar teisės aktus, kuriais gali būti pažeidžiama lytinė ir reprodukcinė sveikata ir [reprodukcinės] teisės“²⁷. Sekant Guttmacher Lancet komisijos pateiktu apibūdinimu, teigiamas požiūris į seksualumą ir reprodukciją turėtų pripažinti malonių seksualinių santykių, pasitikėjimo ir bendravimo vaidmenį skatinant savigarbą ir bendrą gerovę. Lytinė ir reprodukcinė sveikata gali būti užtikrinta visų asmenų žmogaus teisėmis: laisvai apibūdinti savo seksualumą, įskaitant lytinę orientaciją ar *gender* tapatybę ir išraišką, nuspręsti, kada ir kur būti seksualiai aktyviems, pasirenkant seksualinį partnerį, saugiai patirti seksualinį malonumą, nuspręsti, su kuo ir kada jiems tuoktis. Nuspręsti, kada, koku būdu ir kiek turėti vaikų ir t. t.²⁸

²⁴ Alfonsas Vaišvila, „Žmogaus orumas ir teisė į orumą teisinio personalizmo požiūriu (nuo statiškojo prie tampačiojo orumo sampratos)“, *Jurisprudencija* 71(63) (2005): 49–61.

²⁵ *Mulieris dignitatem*, 5.

²⁶ A. Vaišvila, 49–61.

²⁷ „Pranešimas dėl lytinės ir reprodukcinės sveikatos ir teisių“ (2013 12 02), pranešėja Edite Estrela, žiūrėta 2019 11 12, *Europos Parlamentas*, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A7-2013-0426+0+DOC+PDF+V0//LT>.

²⁸ Guttmacher-Lancet Commission, „On Sexual And Reproductive Health And Rights“, *Accelerate Progress Sexual and Reproductive Health and Rights for All. Executive Summary* (2017), žiūrėta 2019 10 08, www.thelancet.com/commissions/sexual-and-reproductive-health-and-rights.

Galima numanyti, jog LRST yra tik moters teisių ledkalnio viršūnė. Nematoma, bet pagrindinė feminizmo ir *gender* ideologijos lyčių lygybės dalis yra galimybė patirti lytinį malonumą, nesusijusį su santuoka ir išpareigojimais, bei išvengti visų su tuo susijusių pasekmių (nėštumo, lytiškai plintančių ligų (LPL)). Tačiau kaip tik čia ir slypi pavojus patekti iš vienos vergovės (gamtos determinuoto kūno) į kitą (kultūros apibrėžto seksualumo). LRST yra moters laisvės iliuzija, už kurią ji sumoka savo sveikata, emociniu sužeidimu ir suirusiais santykiais. Moterys, ypač jaunos, dėl anatominų skirtumų daug dažniau gali užsikrėsti LPL, kontraceptikus vartoti ir pašalinį jų poveikį patirti tenka tik joms, aborto procedūrą tiesiogiai patiria išskirtinai moterys. Ši laisvės iliuzija sudaro prielaidas rasti naujai priklausomybei – seksualinei. Prigimtinę orumą atitinkančios pusiausvyros stoka vyro ir moters santykiuose visada suardo jūdvių *bendrystės* ryšį. Tik „[bendrystės ryšyje] įgauna savo išraišką *dviejų vienybė* ir asmeninis vyro ir moters orumas“²⁹. Pradžios knygos perspėjimas moteriai: „Geismas suves tave su vyru, ir jis tave valdys“ (*Pr* 3, 16), ypač aktualus šiandien, nes reprodukcinė sveikata ir reprodukcinės teisės išlaisvina ne moterį, o vyrą nuo bet kokios atsakomybės. Popiežius Jonas Paulius II teigia:

Iš tiesų į egzistenciją, kuri yra paties savęs atidavimas ir gyvenimas *kitam*, prasiskverbia valdymo faktas: „Jis tave valdys.“ Šis *valdymas* parodo pagrindinę lygybę, kurią turi vyras ir moteris *dviejų vienybėje*, stabilumo pažeidimą ir praradimą, o tai yra ypač moters nenaudai, nes tik vienintelė lygybė, kylanti iš dviejų, kaip asmenų, orumo gali suteikti tarpusavio santykiams autentiško *communio personarum* charakterį. Jeigu šios lygybės, kuri kartu yra dovana ir teisė, kylanti iš paties Kūrėjo, pažeidimas išlaiko savyje elementą, nepalankų moteriai, tai faktiškai jis kartu menkina ir tikrąjį žmogaus orumą.³⁰

Negana to, jei santykis tarp vyro ir moters yra nepagarbus ar net smurtinis, nukentčia ne tik moteris. „Nes visada, kai vyras yra atsakingas už moters asmeninio orumo ir pašaukimo pažeidimą, jis elgiasi priešingai savo asmeniniam orumui ir pašaukimui.“³¹

Lytiškumas – kultūrinis/socialinis konstruktas ar savitas būdas būti *imago Dei*?

Gender ideologija tvirtai laikosi pozicijos, kad lytiškumas yra visuomenės sukonstruota idėja, sudaranti prielaidą skirstyti žmones ir pavergti moterį. Minėta feminizmo klasikė tvirtina: „joks biologinis, psichologinis, ekonominis likimas nenulemia pavidalo, kurį visuomenėje įgyja žmogaus moteriškosios lyties patelė, tik civilizacijos visuma sukuria

²⁹ *Mulieris dignitatem*, 10.

³⁰ Ten pat.

³¹ Ten pat.

šitą tarpinį tarp patino ir kastrato moterišką darinį³². Pasak M. Liljestrom, vienas svarbiausių feminizmo studijų pasiekimų yra prigijusių filosofijoje dichotomijų – gamta / kultūra, kūnas / dvasia, šeima / darbas – suaktualinimas. Feminizmo kritika parodė, kaip istoriškai šios dichotomijos, paremtos sukonstruota hierarchija ir priešprieša, engė ir kaustė moteris. Kaip atsaką feminizmo teorija sukūrė naują dichotomiją – *biologinę ir socialinę lytį*³³. „*Biologinė lytis* nusako žmogaus fiziologiją (pirminių ir antrinių lytinių požymių visumą). *Socialinė lytis* pažymi asmens vietą visuomenėje. Socialinės lyties kategorija padeda suvokti, jog svarbiausia yra ne tai, kad moterys ir vyrai skirtingi, o tai, kad remiantis lytinių požymių skirtumais visuomenėje individams suteikiama skirtinga vertė.“³⁴ „Vaikai, berniukai ir mergaitės, gimsta turėdami biologinę lytį. Biologiniai, t. y. fiziniai ir fiziologiniai, lyčių skirtumai lemia moterų ir vyrų funkcijas. Šios funkcijos yra nekintančios ir universalios. Tačiau paprastai biologiniai skirtumai socialiai įprasminami: sukonstruojami socialiniai skirtumai, t. y. „moteriški“ ar „vyriški“ vaidmenys, darbai, profesijos, elgesys, charakterio savybės ir pan.“³⁵

Lyties nuasmeninimas ir suskirstymas į biologinę ir socialinę lytis padėjo *gender* ideologijai „pagrįsti nuostatą, kad išimtinai moterims visuomenės skiriama globos pareiga nėra susijusi su prigimtimi, o moterų ir vyrų fizinių ir reprodukcinų funkcijų skirtumai neturėtų būti kliūtimi renkantis veiklos sritis“³⁶. Šis padalijimas į biologinę ir socialinę lytį feminizmo teorijoje tapo „kasdiene sąmone“, įprastu kalbėjimu³⁷, pagrindžiančiu „lyčių sistemos“, „lyčių aspekto integravimo“ ar „lyčių tvarkos“ teorijas. *Lyčių tvarka* – tai toks susiklostęs požiūris į moteris ir vyrus ir jų tarpusavio santykius, kai viską, kas susiję su moteriškumu ar vyriškumu, „suvokiame kaip prigimtį (biologine prasme, *aut. past.*) ir dėl lyčių stereotipų kylančių socialinių problemų tiesiog nepastebime arba nesusimąstome, kad jos galėtų ir turėtų būti pašalintos“³⁸. Feminizmas ir *gender* ideologija apskritai siekia ištrinti moteriškumo sampratą, nes vyrų ir moterų „nesutarimai truks tol, kol vyrai ir moterys pripažins, kad jie yra vienodi, tai yra tol, kol moteriškumas egzistuos kaip toks.“³⁹

Kūrėjo planas, kaip teigia popiežius Jonas Paulius II, įsikūnija ir skleidžiasi pasaulimų įvairovėje, „ypač dvasiniame grožyje, kurį Dievas nuo pat pradžių suteikė visiems, o labiausiai moterims.“⁴⁰ Moteriškumas „visomis savo išraiškomis yra esminio

³² S. de Beauvoir, 313.

³³ M. Liljestrom, „Lyčių sistema“, in: *Sprendžiamieji žodžiai: 10 žingsnių feminizmo link*, sudarytojos Anu Koivunen, Marianne Liljestrom (Vilnius: Tyto alba, 1998), 97–120.

³⁴ Margarita Jankauskaitė ir Indrė Mackevičiūtė, *Lyčių dialogui atvira bendruomenė* (Vilnius: Lygių galimybių plėtros centras, 2005), 20.

³⁵ Giedrė Purvaneckienė, „Lytiškumo formavimasis ir kultūrinė aplinka: mokinių požiūris“, *Acta Paedagogica Vilnensia* 26 (2011), 22.

³⁶ Lygių galimybių plėtros centras, *Lyčių lygybė: politikos, teorijos, strategijos* (Vilnius: Lygių galimybių plėtros centras, 2012), 14, žiūrėta 2019 10 17, <http://gap.lt/wp-content/uploads/2014/06/ly%C4%8Di%C5%B3-lygyb%C4%97.pdf>.

³⁷ M. Liljestrom, 101.

³⁸ M. Jankauskaitė ir I. Mackevičiūtė, 12.

³⁹ S. de Beauvoir, 800.

⁴⁰ *Mulieris dignitatem*, 12.

žmonijos paveldo dalis“. Moteriškumas – „didis lobis“, kurį pasaulio Kūrėjas ir Atpir-
kėjas mums padovanojo.⁴¹

Feminizmas ir *gender* ideologija lytiškumą ir lytinę tapatybę apriboja lytine orien-
tacija, o krikščioniškoji antropologija žmogaus lytiškumą traktuoja kaip skirtingą būdą
būti vyru ir moterimi: „Lytiškumas būdingas vyrui ir moteriai ne tik biologiniu, bet ir
psichologiniu bei dvasiniu lygmeniu, ir jo žymę turi bet kuri jų išraiška.“⁴²

Skirtingas lytiškumas kildinamas iš abiem – vyrui ir moteriai – bendros prigim-
ties: „Nuo pat pradžių žmogus buvo sukurtas kaip vyras ir moteris.“⁴³ Jo prasmingu-
mas atrandamas per tarpusavio pagalbą ir papildomumą: „nuo pat pradžių moters
sukūrimas yra paženklintas pagalbos principu: ne vienašalės, bet abipusės pagalbos.
Moteris papildo vyrą lygiai taip pat, kaip ir vyras papildo moterį. Moteriškumas lygiai
taip pat išreiškia „žmogiškumą“ kaip ir vyriškumas, tik kitokiu, papildančiu būdu.“⁴⁴

Feminizmas suabsoliutina individualizmą, asmens nepriklausomybę nuo kito
asmens. Krikščioniškoji antropologija, priešingai, žmogų laiko santykišku ir skirtingą
lytiškumą vertina kaip pirmą pradės vienvės įveikimą: „Nuo pat pradžių jie [vyras
ir moteris] rodosi kaip *dviejų vienybė*, ir tai reiškia pirmą pradės vienvės, kurioje
žmogus nerado *pagalbos, kuri jį atitiktų* (plg. *Pr 2, 20*), įveikimą.“⁴⁵ Laiške moterims
popiežius Jonas Paulius II kalba apie vyro ir moters santykį kaip dviejų vienybę: „Tarp
moters ir vyro nėra nei statiškos ir nekintamos lygybės, nei nesutaikomo ir neišven-
giamai konfliktiško skirtingumo. Pats natūraliausias jų tarpusavio ryšys, atitinkantis
Dievo planą, yra „dviejų vienybė“, santykinis dviasmenis vienis, leidžiantis kiekvienam
iš jų patirti juos jungiantį tarpasmeninį ir abipusį ryšį kaip dovaną, kuri praturtina
ir įpareigoja.“⁴⁶ Žmogus yra sukurtas kaip „*diadinis vienis* ir todėl negali pats savęs
įgyvendinti, nes taip iškreiptų Kūrėjo užmojų“⁴⁷. Būtent tokia lytiška žmonija, sudaryta
iš vyrų ir moterų, „pabrėžtinai skelbiama kaip Dievo paveikslas“⁴⁸. Vaidmenys, pri-
skiriami vienos ar kitos lyties asmeniui, gali kisti, tačiau „lytinė asmens tapatybė nėra
kultūrinis ar socialinis konstruktas. Ji yra savitas būdas būti *imago Dei*.“⁴⁹

⁴¹ Ten pat.

⁴² Popiežiškoji šeimos taryba, *Žmogaus lytiškumo tiesa ir reikšmė. Auklėjimo šeimoje gairės* (Kaunas: Už gyvybę, 2001), 13.

⁴³ John Paul II. „Letter to the Women“, 7.

⁴⁴ Ten pat.

⁴⁵ *Mulieris dignitatem*, 6.

⁴⁶ „Letter to the Women“, 8.

⁴⁷ Rimas Skinkaitis, *Žmogaus, sukurto pagal Dievo paveikslą ir panašumą, teologinė perspektyva: mokslo monografija* (Kaunas: VDU, 2016), 136.

⁴⁸ Tikėjimo mokymo kongregacija, „Laiškas Katalikų Bažnyčios vyskupams apie vyro ir moters bendradarbiavimą Bažnyčioje“ (2004), 5, *Elektroninių išteklių sistema prie Katalikų Bažnyčia Lietuvoje svetainės*, žiūrėta 2019 10 15, https://eis.katalikai.lt/vb/romos_kurija/kongregacijos/tikejimo-mok/2004-05-31_laiskas-apie-vyro-ir-moters-bendradarbiavima.

⁴⁹ Tarptautinė teologijos komisija, „Bendrystė ir tarnystė. Žmogaus asmuo sukurtas pagal Dievo paveikslą“ (2004), 6, *Elektroninių išteklių sistema prie Katalikų Bažnyčia Lietuvoje svetainės*, žiūrėta 2019 10 05, https://eis.katalikai.lt/vb/romos_kurija/popieziskosios_komisijos/tarpt-teologijos/2004-01-01_bendryste-ir-tarnyste.

Kitaip sakant, vyras ir moteris vienodai sukurti pagal Dievo paveikslą, jie abu yra vienodos prigimties, vienodai apdovanoti protu ir laisva valia, vienodai geba kreipti savo gyvenimą, įgyvendindami savo pašaukimą. „Tačiau abu tai daro savitu, savo lytinei tapatybei būdingu būdu, taip, kad krikščioniškoji tradicija gali kalbėti apie skirtingumą ir papildomumą. Šios sąvokos, neseniai kažkaip tapusios kontroversinėmis, vis dėlto yra naudingos norint išreikšti, kad vyras ir moteris be vienas kito negali pasiekti gyvenimo pilnatvės.“⁵⁰

Skirtingumo ir papildomumo santykis yra visai kitoks, nei paprastas papildymas suteikiant tas savybes, kurių trūksta. Vyras ir moteris yra ne pusinės, bet pilnutinės būtybės. Pasak P. Allen, „vyrui ir moteriai užmezgus tarpasmeninius ryšius, randasi sinergetinis veikimas; santykyje sukuriama kažkas naujo ir tai yra daugiau nei tai, ką vienas asmuo prideda kitam asmeniui. Kaip dalių papildomumą galima atspindėti pagal formulę $\frac{1}{2} + \frac{1}{2} = 1$, taip asmenų papildomumą atspindi formulė $1 + 1 \rightarrow 3$.“⁵¹

Vis dėlto išlieka klausimas, kaip dar tiksliau apibūdinti vyro ir moters skirtingą lytiškumą, jei jau žinoma, kad vyras ir moteris yra vienodos prigimties santykiški asmenys, pašaukti egzistuoti kaip *dviasmenis vienis*, kurio santykiškumas išreiškiamas sinerginiu papildomumu.

Labai aiškiai į šį klausimą atsakė kardinolas Angelo Scola, kalbėdamas katalikiškų šeimų kongrese Švedijoje. Jo žodžiais tariant, skirtingumas nėra tik paprastas vaidmenų klausimas; jis negali būti supaprastintas iki papildomumo, kuris suprantamas kaip prarastas identitetas. Kita vertus, tai apima ne tik vyro ir žmonos santykius, bet ir visus santykius, į kuriuos asmuo yra įsitraukęs: brolio ir sesers, motinos ir vaiko, tėvo ir dukros santykius. Lytinis skirtingumas atsiskleidžia per asmens „su kūnu ir siela“ susidūrimą su tikrove. Buvimas lytiškai skirtingiems kuria nuolatinį atvirumą kitiems ir rodo kelią į savęs pažinimą. Iš čia, savo ruožtu, galime pamatyti, kad skirtingumo niekada neįmanu prarasti. Tai yra kiekvieno asmens matmuo, arba dimensija.⁵² Ana Cristina V. Betancour cituoja kardinolą Angelo Scola, savitai paaiškinusį moters ypatingumą. A. Scola sakė, kad „moters paslaptis yra jos buvimas aukščiau bet kokio skirtingumo. Ieva yra Adomo „kitas“. Moteris visada yra „kitas“. Betgi kas, tiesą sakant, yra tas „kitas“? Pačia tikriausia šio žodžio prasme tai yra pats Dievas. Tam tikru būdu moteris yra pats ryškiausias to ženklas. Tad ar gali būti dar labiau išaukštinta moters tapatybė?“⁵³

⁵⁰ R. Skinkaitis, 141.

⁵¹ Prudence Allen, „Man-Woman Complementarity: The Catholic Inspiration“, *Logos* Vol 9(3) (2006), 87–108, doi: 10.1353/log.2006.0021.

⁵² Angelo Scola, „God’s plan for man and woman in the sacrament of marriage: The nuptial mystery and contemporary culture“, *Nordic Catholic Family Congress May 14–16 (2010), Jönköping, Sweden*, žiūrėta 2019 10 05, <http://www.laici.va/content/dam/laici/documenti/donna/teologia/english/nuptial-mystery-contemporary-culture.pdf>.

⁵³ Ana Cristina Villa Betancourt, „The relationship between man and woman in the recent teaching of the Church“, žiūrėta 2019 10 07, <http://www.laici.va/content/dam/laici/documenti/donna/teologia/english/relationship-man-woman-teaching-church.pdf>.

Vis dėlto skirtingas lytiškumas jokia būdu nereiškia vieno asmens pranašumo kito atžvilgiu. Pasak popiežiaus Jono Pauliaus II,

pirmiausia tenka pabrėžti moters orumą ir atsakomybę, kuris lygus vyro orumui ir atsakomybei. Ši lygybė realizuojama šeimoje būdingu sutuoktinių pasiaukojimu vienas kitam ir abiejų pasiaukojimu vaikams. <...> Sukurdamas žmogų, „vyriškį ir moterišką“, Dievas vienodu orumu apdovanojo vyrą ir moterį, suteikdamas jiems tam tikras teises ir duodamas atsakingus uždavinius, deramus žmogaus asmeniui.⁵⁴

Būdami vienodai orūs moteris ir vyras yra skirtingų pašaukimų. „Asmeniniai moteriškumo ištekliai tikrai nėra mažesni už vyriškumo išteklius: jie yra tiesiog skirtingi.“⁵⁵ Moters, kaip ir vyro, pilnatvė, jos orumas ir pašaukimas gali būti pasiekiami tik šių išteklių, kuriuos ji gavo „sukūrimo dieną ir kuriuos ji paveldi kaip konkrečiai jai būdingo „Dievo paveikslo ir panašumo“ išraišką“, dėka.⁵⁶

Meilė – besąlygiškas dovanojimas ar psichologinis komfortas?

Žmogus gimsta, vystosi, tobulėja ir kuria tik būdamas santykiyje su kitais asmenimis. „Tai, kad Dievas sukūrė moterį [po Adomo sukūrimo kaip pagalbininkę jam], ontologiniu lygmeniu reiškia, kad žmogus yra santykiška tikrovė.“⁵⁷ Tiek vyras, tiek moteris yra sukurtas iš meilės ir pašauktas meilei, t. y. sukurtas per santykį ir pašauktas santykiui. Feminizmas siekia paneigti žmogaus santykiškumą, verždamasis išlaisvinti moterį nuo bet kokių priklausomybės nuo vyro saitų. Užuoat dėjęs visas pastangas, kad būtų atkurtas pagarbus santykis, grįstas abiejų lyčių asmenų vienodo orumo ir laisvos valios supratimu, jis visas pastangas nukreipė į kovą, kad moteris pasitrauktų iš santykiškos tikrovės. Labiausiai dėl to nukentėjo meilė ir santuoka.

Krikščioniškoji antropologija supranta vyro ir moters meilę kaip besąlygišką asmenų dovanojimąsi, nes „lytiškumas yra būdas užmegzti ryšį su kitu ir jam atsiverti; dėl to jo tikrasis tikslas yra meilė, tiksliau sakant, meilė kaip dovanojimas ir priėmimas, kaip davimas ir gavimas. Santykis tarp vyro ir moters yra iš pagrindų meilės santykis.“⁵⁸ „Dviejų vienybėje vyras ir moteris nuo pat pradžios yra pašaukti ne tik gyventi *vienam šalia kito* arba *drauge*, bet ir gyventi abipusiškai, *vienas kitam*. Žmogiškumas reiškia kvietimą į tarpasmeninę bendrystę. Pradžios knygos 2, 18–25

⁵⁴ Jonas Paulius II, *Apaštališkasis paraginimas Familiaris consortio dėl krikščioniškos šeimos uždavinių šiuolaikiniame pasaulyje* (Vilnius: „Lumen“ fondo leidykla, 1994), 22.

⁵⁵ *Mulieris dignitatem*, 10.

⁵⁶ Ten pat.

⁵⁷ Tikėjimo mokymo kongregacija, „Laiškas Katalikų Bažnyčios vyskupams apie vyro ir moters bendradarbiavimą Bažnyčioje“ (2004), 6.

⁵⁸ Popiežiškoji šeimos taryba, *Žmogaus lytiškumo tiesa ir reikšmė. Auklėjimo šeimoje gairės*, 11.

tekstas parodo, kad santuoka yra pirmasis ir tam tikra prasme pagrindinis šio kvietimo matmuo. Tačiau ne vienintelis. Visa žmogaus istorija žemėje prabėga minėto kvietimo fone. Veikiant principui, kad kiekvienas gyvena dėl kito tarpasmeninėje bendrystėje, galima pamatyti, jog ilgainiui pačiame žmogiškume, kurio taip troško Dievas, sėkmingai susilieja tai, kas *vyriška* ir kas *moteriška*. Bibliniai tekstai, pradedant Pradžios knyga, suteikia mums progą nuolatos atrasti žemę, kurioje įsišaknija tiesa apie žmogų, tvirtą ir neliečiamą žemę tarp sudėtingų žmogaus gyvenimo pokyčių.⁵⁹

Feminizmo teoretikų nuomonė yra priešinga. Pasak jų, meilė yra būdas pavergti moterį, nes meilė, „prisidengusi natūralumo ir būtinybės mantija, vilioja moteris į pavergiančias institucijas“⁶⁰. Pasak A. Maslauskaitės, romantinės meilės idealai yra glaudžiai susiję su tradicinėmis lyčių tapatybėmis, o Vakaruose jie tapo viena iš moters pririšimo prie namų ir šeimos gyvenimo priemonių.

Moteriai šis idealas numato išskirtinį vaidmenį. Emocinis ekspresyvumas, atsidavimas, pakantumas ir pasišventimas siekti meilės pilnatvės sau ir vyrui – tai mylinčios moters apibūdinimas. Taip romantinio meilės idealo pagalba moteris paverčiama poros psichologinio komforto kūrėja ir sergėtoja, nes tik ji savo prigimtinių savybių dėka yra įvaldžiusi šiam tikslui pasiekti būtinas priemones. <...> Aktyviai eksploatuojamas populiaros kultūros romantinės meilės idealas tebeženklina moterų ir vyrų biografijas, paversdamas moteris partnerių globėjomis bei emocinio darbo ekspertėmis, o vyrus – emocinio darbo paslaugų gavėjais.⁶¹

Apibendrinama tyrimą „ES plėtra ir įtaka moterų padėčiai Lietuvoje“ A. Maslauskaitė pateikia išvadas: „Su emociene globa susijusios nusistovėjusios tvarkos griūtis visuomenės yra ir bus priimama kaip pasikėsinimas į pamatinį jos narių ontologinį saugumą. Todėl emocinės globos ir moteriškumo ryšio išardymas yra sunkiausias ir svarbus kultūrinės modernizacijos uždavinys.“⁶²

Šeimos institucija kartu su darbo sistema buvo feminisčių, mąsčiusių apie moterų pavergimą, didžiausias puolimo objektas. Pasak S. de Beauvoir, santuoka – tai „lemtis, kurią moteriai tradiciškai pasiūlė visuomenė“⁶³. Santuokos tikslas – nukreipti ekonominę ir seksualinę vyro ir moters sąjungą visuomenės labui, o ne užtikrinti jų asmeninę laimę.⁶⁴ M. Liljestrom, remdamasi Barrett, teigia, kad „santuokos ir šeimos institucija sukuria seksizmo ideologiją, kurios padarinys – moterų darbininkių ir namų

⁵⁹ *Mulieris dignitatem*, 7

⁶⁰ M. Liljestrom, 50.

⁶¹ Aušra Maslauskaitė, „Lytis, globa ir kultūriniai gerovės kapitalizmo barjerai Lietuvoje“, *Sociologija. Mintis ir veiksmas* 3 (2004), 46.

⁶² Ten pat, 49.

⁶³ S. de Beauvoir, 473.

⁶⁴ Ten pat, 483.

šeimininkų vaidmenys vienas kitą sustiprina. Sunkiau apibrėžti kam – vyrams, valdančiajai klasei, gamybos sistemai – ši struktūra naudinga.⁶⁵

Vis dėlto santuoka buvo ir yra pirmiausia asmenų tobulėjimo ir bendrystės institucija. Šiuo atveju vėlgi susiduriama su faktu, kad visiškai skirtingai interpretuojama, ką reiškia *būti asmeniu*. *Gender* ideologijoje įprasminamas individualaus pasitenkinimo, dažniausiai egoistiško, ieškojimas. Popiežius Jonas Paulius II pateikia visiškai kitokią asmens ir jo siekių sampratą: „Būti asmeniu reiškia siekti tokio savęs įgyvendinimo, kuris įmanomas tik nuoširdžiai save atiduodant kitam <...>. Pasakymas, kad žmogus sukurtas pagal Dievo paveikslą ir panašumą, reiškia, kad žmogus yra pašauktas gyventi ir aukotis kitam.“⁶⁶ Taigi „santuokinė vienybė reikalauja, kad būtų gerbiami abu sutuoktiniai ir būtų gerbiamas kiekvieno iš jų asmeniškumas. Moteris negali tapti vyro *viešpatavimo* ir *valdymo* objektu.“⁶⁷

Apibendrinant galima teigti, kad šiandien kaip niekada anksčiau reikia kitokio, moteriškojo feminizmo. Dabartinis feminizmas, akylai įsikabinęs į mokslo šviesos nepalietas „tiesas“, kad būtina moterį išlaisvinti iš gamtos determinizmo, įtvirtinant reprodukcinę teisę, perkelia vyriškojo gamtos valdymo modelį, o *gender* ideologija siekia įgalinti moterį, tarsi ji būtų neįgali. Esminė *gender* ideologijos klaida – teigti, kad galima asmeninė laimė atsiribojus nuo kitų ir atsisakant gyventi dėl kitų. Moteriškasis feminizmas turėtų siekti, kad moteris ir vyras būtų pripažinti kaip nedalomi, kūniški, lytiški asmenys, vienodai iš prigimties apdovanoti orumu, laisva valia ir protu. Moteriškasis feminizmas turėtų pripažinti, kad moters kūniškumas ir seksualumas yra daugiau nei tik fizinė realybė. Ji įtrauktina į asmeninę savikūros programą moteriškai, t. y. savęs pažinimo ir gilios pagarbos sau tradicijos kūrimu. Tai būtų tikrojo moteriškumo atgimimo laikas.

Išvados

Remiantis straipsnyje pateikta teorine analize galima tvirtai teigti, kad tarp krikščioniškosios antropologijos ir *gender* ideologijos esama esminių pasaulėžiūrinių skirtumų. Pagrindinį skirtumą (į jį galbūt per menkai atkreipiamas dėmesys diskusijose apie moteriškumą ir, apskritai, žmogaus lytiškumą) nulemia skirtingas požiūris į žmogaus prigimtį. Žmogaus prigimtis krikščioniškosios antropologijos suprantama kaip žmogaus sukūrimas „pagal Dievo paveikslą ir panašumą“ (plg. *Pr* 1, 26), t. y. ontologine prasme. Lytiškumas kaip vyriškumas ir moteriškumas – tai savitas būdas būti *imago Dei*. *Gender* ideologija žmogaus prigimtį traktuoja biologine prasme. Tai yra iš esmės dvi skirtingos žmogaus sampratos plotmės: ontologinė ir biologinė, arba metafizinė

⁶⁵ M. Liljestrom, 32.

⁶⁶ *Mulieris dignitatem*, 7.

⁶⁷ Ten pat, 10.

ir fizinė. *Gender* ideologija tvirtai laikosi pozicijos, kad lytiškumas yra visuomenės sukonstruota idėja, sudaranti prielaidą skirstyti žmones ir pavergti moterį.

Žmogaus orumas krikščioniškosios antropologijos aspektu yra prigimtinis, t. y. kildinamas iš žmogaus prigimties (ontologine prasme), *gender* ideologijos aspektu jis yra visuomeninis, t. y. suteiktas žmogui kitų asmenų. *Gender* ideologija moters orumą tapatina su jos gebėjimu valdyti reprodukcinę funkciją ir integruotis į darbo rinką.

Krikščioniškoji antropologija vyro ir moters meilę supranta kaip besąlygišką asmenų dovanojimąsi ir vienas kito priėmimą, kaip davimą ir gavimą. Santykis tarp vyro ir moters yra iš pagrindų meilės santykis. Feminizmo teoretikų nuomone, yra priešingai: meilė – tai būdas pavergti moterį, nes meilė, prisidengusi natūralumo ir būtinybės mantija, vilioja moteris į tokias pavergiančias institucijas kaip santuoka. *Gender* ideologija teikia pirmenybę individualiam pasitenkinimui, dažniausiai egoistiškai ieškant malonumo sau, todėl santuoką laiko asmens laisvės suvaržymu. Priešingai, krikščioniškoji antropologija santuokoje išvelgia asmens galimybę visiškai save įgyvendinti, tai pasiekama tik nuoširdžiai atiduodant save kitam.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. Allen, P. „Man-Woman Complementarity: The Catholic Inspiration“. *Logos* Vol 9(3) (2006): 87–108. doi: 10.1353/log.2006.0021.
2. Auza, Bernardito. „Protecting Femininity And Human Dignity In Women’s Empowerment And Gender Equality Policies“ (2019). *The Permanent Observer Mission of the Holy See to the United Nations*. Žiūrėta 2019 12 01. <https://holysemission.org/contents/statements/5c9510fd16c0c.php>.
3. Beattie, Christina. „An Empire of Misogyny? Gender and Sacramentality in Contemporary Catholicism“. *MicroMega: la scrittura e l'impegno* 4 (2018). Žiūrėta 2019 09 21. <https://pure.roehampton.ac.uk/portal/en/publications/misoginia-della-chiesa-di-francesco-gender-and-sacramentality-in->.
4. Beauvoir de, Simon. *Antroji lytis*. Vilnius: Pradai, 1996.
5. Betancourt, Ana Cristina Villa. „The relationship between man and woman in the recent teaching of the Church“. Žiūrėta 2019 11 11. <http://www.laici.va/content/dam/laici/documenti/donna/teologia/english/relationship-man-woman-teaching-church.pdf>.
6. Guttmacher-Lancet Commission. „On Sexual And Reproductive Health And Rights“. *Accelerate Progress Sexual and Reproductive Health and Rights for All. Executive Summary* (2017). Žiūrėta 2019 10 08. www.thelancet.com/commissions/sexual-and-reproductive-health-and-rights.
7. Yenor, Scott. „Sex, Gender, and the Origin of the Culture Wars: An Intellectual History“. *First principles* 63, June 30 (2017): 1–17. Žiūrėta 2019 07 09, <https://www.heritage.org/sites/default/files/2017-07/FP-63.pdf>.
8. Jankauskaitė, Margarita ir Mackevičiūtė, Indrė. *Lyčių dialogui atvira bendruomenė*. Vilnius: Lygių galimybių plėtros centras, 2005.
9. John Paul II. „Apostolic Letter *Mulieris dignitatem* on the Dignity and Vocation of Women on the Occasion of the Marian Year“ (1988). *The Holy See*. Žiūrėta 2019 07 01. http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/apost_letters/1988/documents/hf_jp-ii_apl_19880815_mulieris-dignitatem.html.

10. John Paul II. „Letter to women“ (1995). *The Holy See*. Žiūrėta 2019 07 01. https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/letters/1995/documents/hf_jp-ii LET_29061995_women.pdf.
11. Jonas Paulius II. Apaštališkasis paraginimas *Familiaris consortio* dėl krikščioniškos šeimos uždavinių šiuolaikiniame pasaulyje. Vilnius: „Lumen“ fondo leidykla, 1994.
12. Jonas Paulius II. *Žengiant per vilties slenkstį*. Vilnius: Katalikų pasaulis, 1995.
13. Kirkpatrick, Kate. *Becoming Beauvoir: A Life*. London: Bloomsbury Publishing, 2019.
14. Liljestrom, M. „Lyčių sistema“. In: *Sprendžiamieji žodžiai: 10 žingsnių feminizmo link*, 97–120. Vilnius: Tyto alba: 1998.
15. Lygių galimybių plėtros centras. *Lyčių lygybė: politikos, teorijos, strategijos*. Vilnius: Lygių galimybių plėtros centras, 2012. Žiūrėta 2019 10 17. <http://gap.lt/wp-content/uploads/2014/06/ly%C4%8Di%C5%B3-lygyb%C4%97.pdf>.
16. Maslauskaitė, Aušra. „Lytis, globa ir kultūriniai gerovės kapitalizmo barjerai Lietuvoje“. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*. Nr. 3 (2004): 39–52.
17. Palin, T. „Kūnas“. In: *Sprendžiamieji žodžiai: 10 žingsnių feminizmo link*, 197–204. Vilnius: Tyto alba, 1998.
18. Popiežiškoji šeimos taryba. *Žmogaus lytiškumo tiesa ir reikšmė. Auklėjimo šeimoje gairės*. Kaunas: Už gyvybę, 2001.
19. Pranciškus, popiežius. „Kreipimasis į Popiežiškosios pasauliečių tarybos apaštališkojo laiško *Mulieris dignitatem* 25-ųjų metinių proga surengto seminaro dalyvius“ (2013). *Elektroninių išteklių sistema prie Katalikų Bažnyčia Lietuvoje svetainės*. Žiūrėta 2019 10 15. https://eis.katalikai.lt/vb/popieziai/pranciskus/kalbos/2013-10-12_ppt-seimaro-dalyviams.
20. Pranciškus, popiežius. *Posinodinis apaštališkasis paraginimas Amoris laetitia apie meilę šeimoje*. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba, 2016.
21. Purvaneckienė, Giedrė. „Lytiškumo formavimasis ir kultūrinė aplinka: mokinių požiūris“. *Acta Paedagogica Vilnensia* 26 (2011): 22–34.
22. Scola, Angelo. „God’s plan for man and woman in the sacrament of marriage: The nuptial mystery and contemporary culture“. *Nordic Catholic Family Congress May 14–16 (2010). Jönköping, Sweden*. Žiūrėta 2019 10 05. <http://www.laici.va/content/dam/laici/documenti/donna/teologia/english/nuptial-mystery-contemporary-culture.pdf>.
23. Skinkaitis, Rimas. *Žmogaus, sukurtas pagal Dievo paveikslą ir panašumą, teologinė perspektyva: mokslo monografija*. Kaunas: VDU, 2016.
24. Tarptautinė teologijos komisija. „Bendrystė ir tarnystė. Žmogaus asmuo sukurtas pagal Dievo paveikslą“ (2004). *Elektroninių išteklių sistema prie Katalikų Bažnyčia Lietuvoje svetainės*. Žiūrėta 2019 10 05. https://eis.katalikai.lt/vb/romos_kurija/popieziskosios_komisijos/tarpt-teologijos/2004-01-01_bendryste-ir-tarnyste.
25. Tikėjimo mokymo kongregacija. „Laiškas Katalikų Bažnyčios vyskupams apie vyro ir moters bendradarbiavimą Bažnyčioje“ (2004). *Elektroninių išteklių sistema prie Katalikų Bažnyčia Lietuvoje svetainės*. Žiūrėta 2019 10 15. https://eis.katalikai.lt/vb/romos_kurija/kongregacijos/tikejimo-mok/2004-05-31_laiskas-apie-vyro-ir-moters-bendradarbiavima.
26. UN Commission on the Status of Women. „Agreed conclusions: Social protection systems, access to public services and sustainable infrastructure for gender equality and the empowerment of women and girls“ (2019). *UN Women*. Žiūrėta 2019 11 25. <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/csw/63/conclusions63-en-letter-final.pdf?la=en&vs=3258>.
27. Vaišvila, Alfonsas. „Žmogaus orumas ir teisė į orumą teisinio personalizmo požiūriu (nuo statiškojo prie tampančiojo orumo sampratos)“. *Jurisprudencija* 71 (63) (2005): 49–61.

Gauta 2019 12 02

Parengta spaudai 2019 12 05

Birutė OBELIENĖ, Andrius NARBKOVAS

THE CHALLENGE OF FEMININITY: *IMAGO DEI* OR A SOCIAL CONSTRUCT

S u m m a r y

Today, the concept of femininity is under real threat. *Gender* ideology firmly holds that sexuality is a concept constructed by society and conditional on the division of men and the enslavement of women. *Gender* ideology seeks to establish a modern understanding of sexuality that leaves no space for femininity and masculinity.

The differences between *gender* ideology and Christian anthropology are not merely “cultural differences”. The terms “culture war” and “cultural differences” are accepted today as more “politically correct”, but in reality the differences run deeper than just the “cultural”. These are differences in worldview. This article explores them from these main aspects: human nature, human dignity, sexuality, love, and marriage

The key difference in the debate on femininity and human sexuality in general is that there are different approaches to understanding human nature. Human nature in Christian anthropology is understood as the creation of man “according to the image and likeness of God”, i.e. in the ontological sense. Sexuality, like masculinity and femininity, is a unique way of being *imago Dei*. *Gender* ideology treats human nature in a biological sense. These are essentially two different dimensions of the human concept: the ontological and the biological, the metaphysical and the physical, and the general concept of femininity is hardly possible.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: krikščioniškoji antropologija, *gender* ideologija, žmogaus orumas, moteriškumas, vyriškumas.

KEY WORDS: Christian anthropology, gender ideology, human dignity, femininity, masculinity.

Birutė OBELIENĖ – socialinių mokslų (edukologijos) daktarė, Vytauto Didžiojo universiteto, Katalikų teologijos fakulteto, Teologijos katedros profesorė, Santuokos ir šeimos studijų centro vyriausioji mokslo darbuotoja. Mokslinių tyrimų sritys: šeimotyra, lytiškumo etika, bioetika, lytiškumo ugdymas, jaunimo rengimas šeimai, vaisingumo pažinimas. El. paštas: birute.obeleniene@vdu.lt.

Birutė OBELIENĖ – PhD in Social science, professor of Theology in Theology Department and senior researcher of Research Center on Marriage and Family in Vytautas Magnus University. The fields of investigation: family research, sexual ethics, bioethics, sexuality education, youth preparation for family life, fertility awareness. E-mail: birute.obeleniene@vdu.lt.

Andrius NARBKOVAS – kunigas, teologijos mokslų daktaras, profesorius, Vytauto Didžiojo universiteto, Katalikų teologijos fakulteto, Teologijos katedros vedėjas, Santuokos ir šeimos studijų centro direktorius. Mokslinių tyrimų sritys: bioetika, šeimotyra, santuokinė moralė. El. paštas: andrius.narbekovas@vdu.lt.

Andrius NARBKOVAS – rev., doctor of theology, professor, Head of Theology department and director of Research Centre on Marriage and Family in Vytautas Magnus University. Fields of investigation: bioethics, family research, conjugal morality. E-mail: andrius.narbekovas@vdu.lt.